

บทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่ปรารถนา
ของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นางสาวอรรพรรณ อุทิศวรรณกุล

006425

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการ ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต

แผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ROLE PERFORMANCE AND ROLE PREFERENCE
OF CHIENGMAI UNIVERSITY PROFESSORS

Miss Orawan Utiswanakul

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts (Sociology)

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1978

อาจารย์เกือบทุกคนยังให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษา โดยมีอาจารย์ให้คำแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นจำนวนมากกว่าอาจารย์ที่ให้คำแนะนำในปัญหาทั่ว ๆ ไปแก่นักศึกษา หน้าที่ที่อาจารย์ปฏิบัติมากรองลงมาคือ วิจัย จากการศึกษพบว่า มีอาจารย์ปฏิบัติงานวิจัยในสนามหรือวิจัยในห้องทดลองเป็นจำนวนมากกว่าอาจารย์ที่ปฏิบัติงานวิจัยจากเอกสาร ที่น่าสนใจคือ มีอาจารย์จำนวนไม่น้อยที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานบริหารด้วย อย่างไรก็ตาม งานบริหารที่อาจารย์ส่วนใหญ่ปฏิบัติคือ ประชุมเรื่องทั่วไป นอกจากนี้ได้แก่ พิจารณานโยบายด้านวิชาการ พิจารณานโยบายด้านการบริหารงานบุคคล และพิจารณานโยบายด้านงบประมาณ หน้าที่ที่อาจารย์ปฏิบัติน้อยมากคือ งานบริการทางวิชาการแก่สังคม ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นการช่วยเหลืองานของสมาคมต่าง ๆ มากกว่าที่จะเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการของศูนย์ให้คำปรึกษาทางวิชาการ

๑.๒ สิทธิที่อาจารย์ได้รับ อาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ส่วนใหญ่มีสิทธิให้คะแนนและกำหนดวิธีให้คะแนน นอกจากนั้นยังมีสิทธิอื่นอีกหลายประการคือ กำหนดเนื้อหาวิชาและวิธีสอน ร่วมตัดสินใจนโยบายของภาควิชา เลือกวิชาที่จะสอน ร่วมในกิจกรรมของมหาวิทยาลัย กำหนดจำนวนชั่วโมงในการสอน กำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานในมหาวิทยาลัย ร่วมตัดสินใจนโยบายของคณะ และร่วมตัดสินใจนโยบายของมหาวิทยาลัย

๒. บทบาทที่ปรารถนาของอาจารย์

๒.๑ หน้าที่ที่อาจารย์ชอบปฏิบัติ หน้าที่ที่อาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เกือบทุกคนระบุว่าชอบปฏิบัติได้แก่ หน้าที่สอน ที่เห็นใจซึ้งที่สุดคือ อาจารย์ชอบอ่านหนังสือหรือบทความเกี่ยวกับสาขาวิชาที่สอน และที่น่าสนใจก็คือ มีอาจารย์ที่ชอบตรวจรายงานประจำภาคหรือตรวจการบ้านเป็นจำนวนน้อยมาก หน้าที่ที่อาจารย์ชอบปฏิบัติมากอีกหน้าที่หนึ่งคือ ให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษา ทั้งนี้ มีอาจารย์ที่ชอบให้คำแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษามากกว่าอาจารย์ที่ชอบให้คำแนะนำในปัญหาทั่ว ๆ ไป หน้าที่ที่อาจารย์หลายคนระบุว่าชอบคือ วิจัย และจากการสอบถามรายละเอียดพบว่า มีอาจารย์ที่ชอบปฏิบัติงานวิจัยในสนามหรือวิจัยในห้องทดลองเป็นจำนวนมากกว่าอาจารย์ที่ชอบปฏิบัติงานวิจัยจากเอกสาร หน้าที่ที่มีอาจารย์ระบุว่าชอบน้อยมากคือ งานบริหารมหาวิทยาลัย ดังจะเห็นได้ว่าน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของอาจารย์ที่ศึกษาระบุว่าชอบพิจารณานโยบายด้านวิชาการ ประชุมเรื่องทั่วไป พิจารณานโยบายด้านการบริหารงานบุคคล พิจารณานโยบายด้านงบประมาณ ส่วนการปฏิบัติงานบริการทางวิชาการแก่สังคมนั้น มีอาจารย์

จำนวนครึ่งหนึ่งที่ระบุว่าชอบได้คะแนนทางวิชาการแก่นักศึกษาตัว ๆ ไป (ไม่ใช่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ซึ่งมากกว่าอาจารย์ที่ระบุว่าชอบเป็นกรรมการและที่ปรึกษาคณะกรรมการให้หน่วยราชการและองค์กร เอกชนอย่างเห็นได้ชัด

๒.๒ สิทธิที่อาจารย์ชอบ อาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ส่วนใหญ่ ชอบ สิทธิเลือกวิชาที่จะสอน สิทธิอื่น ๆ ที่อาจารย์ชอบรองลงมาคือ สิทธิกำหนดเนื้อหาวิชาและวิธีสอน ทัศนะและกำหนดวิธีให้คะแนน ร่วมตัดสินนโยบายของภาควิชา กำหนดจำนวนชั่วโมงในการสอน ร่วมในกิจกรรมของมหาวิทยาลัย กำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานในมหาวิทยาลัย ร่วมตัดสินนโยบายของคณะ และร่วมตัดสินนโยบายของมหาวิทยาลัย

๓. ความขัดแย้งระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่ปรารถนาของอาจารย์

ความขัดแย้งระหว่างหน้าที่ที่ปฏิบัติและหน้าที่ที่ชอบ หมายถึง อาจารย์เคยและหรือกำลังปฏิบัติหน้าที่นั้น แต่มีความรู้สึกไม่ชอบหน้าที่นั้น หรืออาจารย์ไม่เคยปฏิบัติหน้าที่นั้น แต่มีความรู้สึกชอบหน้าที่นั้น

ความขัดแย้งระหว่างสิทธิที่ได้รับและสิทธิที่ชอบ หมายถึง อาจารย์เคยและหรือได้รับสิทธินั้น แต่มีความรู้สึกไม่ชอบสิทธินั้น หรืออาจารย์ไม่เคยได้รับสิทธินั้น แต่มีความรู้สึกชอบสิทธินั้น

จากการทดสอบสมมติฐานในการศึกษาค่ายไคสแควร์ และ t (หางเคี้ยว) สรุปได้ว่า

๑. สาขาวิชาไม่มีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่ปรารถนาของอาจารย์

๒. ตำแหน่งวิชาการ ไม่มีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่ปรารถนาของอาจารย์

๓. สถานที่ทำงานครั้งแรก ไม่มีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่ปรารถนาของอาจารย์

๔. อายุไม่มีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างหน้าที่ที่ปฏิบัติและหน้าที่ที่ชอบของอาจารย์ แต่อายุมีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างสิทธิที่ได้รับและสิทธิที่ชอบของอาจารย์

๕. ระยะเวลาบริหารราชการในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ไม่มีความสัมพันธ์กับความ
ขัดแย้งระหว่างหน้าที่ที่ปฏิบัติและหน้าที่ที่ชอบของอาจารย์ แต่ระยะเวลาบริหารราชการในมหา
วิทยาลัยเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างสิทธิที่ได้รับและสิทธิที่ชอบของอาจารย์

๖. รายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างหน้าที่ที่ปฏิบัติและหน้าที่ที่ชอบ
ของอาจารย์ แต่รายได้มีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างสิทธิที่ได้รับและสิทธิที่ชอบของ
อาจารย์

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีความขัดแย้งระหว่าง
บทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่ปรารถนาไม่มากนัก ซึ่งสอดคล้องกับการระบุของอาจารย์ที่ว่า
ปัญหาในการทำงานเพียงหนึ่งในสาม โดยอาจารย์มีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานวิจัย บริหาร
มหาวิทยาลัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และงานสอนเป็นจำนวนมากกว่าอาจารย์ที่มี
ปัญหาการให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษาอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้ ผู้เขียนมีทัศนะว่าควรมีการ
ศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจมีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่
ปรารถนาของอาจารย์ อาทิ ระดับการศึกษา ความรู้สึกของอาจารย์ต่อผู้บังคับบัญชา ต่อเพื่อน
ร่วมงาน และคือนักศึกษา อาจารย์ที่มีตำแหน่งบริหารและอาจารย์ที่ไม่มีตำแหน่งบริหาร
เป็นต้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title Role Performance and Role Preference of Chiangmai
University Professors.
Name Miss Orawan Utiswanakul
Thesis Advisor Assistant Professor Rapee Suvanaajata, Ph. D.
Department Sociology and Anthropology
Academic Year 1978

Abstract

Thesis study aims to analyse Chiangmai University professors' role in three different areas: role performance, role preference and the inconsistency between role performance and role preference. The analysis were based on data obtained from the sample of 341 regular professors of Chiangmai University by means of questionnaires, who do their job at the administered in June 1977. The term "role" analyzed in this study was classified according to role segments: obligations and rights. "Role performance" referred to professors' engaged obligations and entitled rights. "Role preference" referred to professors' desired obligations and desired rights. The inconsistency between role performance and role preference referred to (1) contradiction between engaged obligations and desired obligations (2) contradiction between entitled rights and desired rights. The inconsistency between role performance and role preference was treated as the dependent variable while discipline, academic rank, placement, age, tenure at Chiangmai University, and income were treated as independent variables.

Role Performance

Professors' Engaged Obligations: Most Chiangmai University professors engaged in teaching and consulting activities. Some reported that they engaged in research, administration and academic service to the public. It was observed that Chiangmai University professors did field research and experimental research more than documentary research. Their administrative obligations were attending meetings, participating in educational policies, participating in personnel policies decision making and participating in allotment of funds. A small minority of professors provided academic service to the public.

Professors' Entitled Rights: Chiangmai University professors had rights- to determine grades and grading methods, to determine course content and teaching methods, to take part in determining policy for the department, to select the course, to engage in off campus activities, to determine lecture hours, to set working hours on campus, to take part in determining policy for the faculty and to take part in determining policy for the university.

Role Preference

Professors' Desired Obligations: The desired obligations that most professors specified is teaching. However, they preferred reading in one's field of specialization, to grading term papers. Other desired obligations were research, counseling with students. Less than half of the professors sample specified that administration and giving advice, either to the government officers or to the private organization personnels were their

desired obligations.

Professors' Desired Rights: Most Chiangmai University professors mentioned to select the course (the subject taught) as their desired rights. They listed to determine course content and teaching methods, to determine grades and grading methods, to take part in determining policy for the department, to determine lecture hours more frequently than they reported that to engage in off campus activities, to set working hours on campus, to take part in determining policy for the faculty and to take part in determining policy for the university as their desired rights.

Inconsistency between Role Performance and Role Preference

Findings from the hypothesis testing indicated that inconsistency between role performance and role preference is independent of discipline, academic rank, placement, age, tenure at Chiangmai University and income. It would seem that more data are necessary before any definite conclusions concerning inconsistency between role performance and role preference can be made. The author recommends that further study on inconsistency between role performance and role preference should consider professor's educational level as one of the independent variables.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จขึ้นด้วยน้ำใจของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รพี สุวรรณะชญ ซึ่งกรุณาไว้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ตลอดจนเสียสละเวลาให้คำแนะนำอย่างดียิ่ง รวมทั้ง รองศาสตราจารย์ ดร.พิศยา สุวรรณะชญ และศาสตราจารย์ประเสริฐ แยมกลิ่นทุ่ง ซึ่งเป็นประธานกรรมการและกรรมการในการตรวจสอบวิทยานิพนธ์นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ได้อนุเคราะห์ออกแบบสอบถาม และเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ซึ่งให้ความช่วยเหลือในการรวบรวมข้อมูล คุณสุรพันธ์ เพชรภา ที่กรุณาให้คำแนะนำในการเขียนโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อประมวลผลข้อมูล ตลอดจนคุณพ่อ คุณแม่ พี่และน้อง ๆ ที่ให้กำลังใจพร้อมทั้งช่วยเหลือมาโดยตลอด และคุณอรพินท์ จุฬิศวรรณกุลซึ่งช่วยเหลือในด้านการพิมพ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ และขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้ วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จด้วยดี

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
รายการตารางประกอบ	ฉ
บทที่	
๑. ความนำ	๑
๒. แนวความคิดทางทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๕
๓. ระเบียบวิธีการศึกษา	๖๑
๔. บทบาทที่ปฏิบัติอยู่ของอาจารย์	๗๓
๕. บทบาทที่ปรารถนาของอาจารย์	๑๐๖
๖. ความขัดแย้งระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่ปรารถนาของ อาจารย์	๑๔๐
๗. สรุป ปัญหาและข้อเสนอแนะ	๑๗๕
บรรณานุกรม	๑๘๕
ภาคผนวก	๒๐๒
ประวัติผู้เขียน	๒๒๐

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตารางประกอบ

ตารางที่	หน้า
๑. จำนวนอาจารย์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๐ จำแนกตามคณะและตำแหน่งวิชาการ	๒๒
๒. จำนวนอาจารย์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคณะและตำแหน่งวิชาการ	๒๓
๓. จำนวนอาจารย์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำแนกตามคณะ อาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และอาจารย์ที่ตอบแบบสอบถาม	๒๖
๔. หน้าที่ต่าง ๆ ของอาจารย์ จำแนกตามลำดับความสำคัญ ..	๓๔
๕. เปรียบเทียบอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ จำแนกตามสาขาวิชา	๓๖
๖. เปรียบเทียบอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ จำแนกตามตำแหน่ง วิชาการ	๔๒
๗. เปรียบเทียบอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ จำแนกตามสถานที่ ทำงานครั้งแรก	๔๖
๘. เปรียบเทียบอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ จำแนกตามระยะเวลา รับราชการในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	๕๐
๙. เปรียบเทียบอาจารย์ที่ได้รับสิทธิต่าง ๆ จำแนกตามสาขาวิชา	๕๕
๑๐. เปรียบเทียบอาจารย์ที่ได้รับสิทธิต่าง ๆ จำแนกตามตำแหน่ง วิชาการ	๕๘
๑๑. เปรียบเทียบอาจารย์ที่ได้รับสิทธิต่าง ๆ จำแนกตามสถานที่ ทำงานครั้งแรก	๑๐๐
๑๒. เปรียบเทียบอาจารย์ที่ได้รับสิทธิต่าง ๆ จำแนกตามระยะเวลา รับราชการในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	๑๐๓

ตารางที่

หน้า

๑๓.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่ชอบปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ จำแนกตามสาขาวิชา	๑๐๘
๑๔.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่ชอบปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ จำแนกตามตำแหน่ง วิชาการ	๑๑๔
๑๕.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่ชอบปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ จำแนกตามสถานที่ ทำงานครั้งแรก	๑๑๘
๑๖.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่ชอบปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ จำแนกตามระยะเวลา รับราชการในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	๑๒๒
๑๗.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่ชอบสิทธิต่าง ๆ จำแนกตามสาขาวิชา ...	๑๒๘
๑๘.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่ชอบสิทธิต่าง ๆ จำแนกตามตำแหน่งวิชาการ	๑๓๑
๑๙.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่ชอบสิทธิต่าง ๆ จำแนกตามสถานที่ทำงาน ครั้งแรก	๑๓๓
๒๐.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่ชอบสิทธิต่าง ๆ จำแนกตามระยะเวลารับ ราชการในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	๑๓๖
๒๑.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่มีความขัดแย้งระหว่างหน้าที่ที่ปฏิบัติและหน้าที่ ที่ชอบ จำแนกตามสาขาวิชา	๑๔๕
๒๒.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่มีความขัดแย้งระหว่างสิทธิที่ได้รับและสิทธิที่ ชอบ จำแนกตามสาขาวิชา	๑๔๗
๒๓.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่มีความขัดแย้งระหว่างหน้าที่ที่ปฏิบัติและหน้าที่ ที่ชอบ จำแนกตามตำแหน่งวิชาการ	๑๕๑
๒๔.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่มีความขัดแย้งระหว่างสิทธิที่ได้รับและสิทธิที่ ชอบ จำแนกตามตำแหน่งวิชาการ	๑๕๓
๒๕.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่มีความขัดแย้งระหว่างหน้าที่ที่ปฏิบัติและหน้าที่ ที่ชอบ จำแนกตามสถานที่ทำงานครั้งแรก	๑๕๖
๒๖.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่มีความขัดแย้งระหว่างสิทธิที่ได้รับและสิทธิที่ ชอบ จำแนกตามสถานที่ทำงานครั้งแรก	๑๕๘

ตารางที่

หน้า

๒๗.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่มีความซัดแย้งระหว่างหน้าที่ที่ปฏิบัติและหน้าที่ที่ชอบ จำแนกตามอายุ	๑๖๑
๒๘.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่มีความซัดแย้งระหว่างสิทธิที่ได้รับและสิทธิที่ชอบ จำแนกตามอายุ	๑๖๔
๒๙.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่มีความซัดแย้งระหว่างหน้าที่ที่ปฏิบัติและหน้าที่ที่ชอบ จำแนกตามระยะเวลาเข้ารับราชการในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	๑๖๗
๓๐.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่มีความซัดแย้งระหว่างสิทธิที่ได้รับและสิทธิที่ชอบ จำแนกตามระยะเวลาเข้ารับราชการในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	๑๗๐
๓๑.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่มีความซัดแย้งระหว่างหน้าที่ที่ปฏิบัติและหน้าที่ที่ชอบ จำแนกตามรายได้	๑๗๓
๓๒.	เปรียบเทียบอาจารย์ที่มีความซัดแย้งระหว่างสิทธิที่ได้รับและสิทธิที่ชอบ จำแนกตามรายได้	๑๗๖

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย